॥ तैत्तिरीय संहिता॥

॥पश्चमः प्रश्नः॥

॥ तैत्तिरीयसंहितायां द्वितीयकाण्डे पञ्चमः प्रश्नः॥

विश्वरूपो वै त्वाष्ट्रः पुरोहितो देवानांमासीथ्स्वस्रीयो-ऽसुंराणान्तस्य त्रीणि शीर्षाण्यांसन्थ्सोम्पान र सुरापानंमृत्रादंन र स प्रत्यक्षं देवेभ्यों भागमंवदत्परोक्षमसुरेभ्यः सर्वस्मै वै प्रत्यक्षं भागं वंदन्ति यस्मां एव प्रोक्षं वदन्ति तस्यं भाग उदितस्तस्मादिन्द्रोऽबिभेदीदङ्के राष्ट्रं वि पूर्यावंतियतीति तस्य वर्ज्रमादायं शीर्षाण्यंच्छिनद्यथ्सोमपानम् (१)

आसीथ्स कृपिश्चंलोऽभव्द्यथ्सुंरापान् स कंल्विङ्को यद्नादंन् स तितिरिस्तस्यां श्चलिनां ब्रह्महृत्यामुपांगृह्णाता स् संवथ्सरमंबिभस्तम्भूतान्यभ्यंकोशन्ब्रह्मंहृन्निति स पृंथिवीमुपांसीदद्से ब्रह्महृत्याये तृतीयं प्रति गृह्णोति साब्नंवीद्वरं वृणे खातात्पंराभविष्यन्ती मन्ये ततो मा परां भूविमिति पुरा तें (२)

संवथ्सरादिपं रोहादित्यंब्रवीत्तस्मौत्पुरा संवथ्सरात्पृंथिव्ये खातमिपं रोहित वारंवृत् ह् ह्यंस्ये तृतीयं ब्रह्महृत्याये प्रत्यंगृह्णात्तथ्स्वकृतिमिरिणमभवृत्तस्मादाहिताग्निः श्रद्धादेवः स्वकृत् इरिणे नावं स्येद्धह्महृत्याये ह्यंष वर्णः स वनस्पतीनुपांसीददस्ये

ब्रंह्मह्त्यायै तृतींयं प्रतिं गृह्णीतेति तेंऽब्रुव्नवरं वृणामहे वृक्णात् (३)

प्राभृविष्यन्तों मन्यामहे ततो मा परां भूमेत्याव्रश्चनाद्वो भूयारंस् उत्तिष्ठानित्यंब्रवीत्तस्मांदाव्रश्चनाद्वृक्षाणां भूयारंस् उत्तिष्ठन्ति वारेवृत् ह्यंषान्तृतीयं ब्रह्महृत्याये प्रत्यंगृह्न-थ्स निर्यासोऽभवत्तस्मांत्रिर्यासस्य नाश्यं ब्रह्महृत्याये ह्यंष वर्णोऽथो

खलु य एव लोहिंतो यो वाऽऽव्रश्चनान्निर्येषित तस्य नाश्यम् (४)

कार्मम्न्यस्य स स्त्रीष र सादमुपांसीदद्स्ये ब्रह्महृत्याये तृतीयं प्रतिं गृह्णीतेति ता अंब्रुवन्वरं वृणामहा ऋत्वियात्प्रजां विन्दामहै काममा विजिनितोः सम्भवामेति तस्मादत्वियाध्ब्रियः प्रजां विन्दन्ते काममा विजिनितोः सम्भवन्ति वारेवृत् इष्टांसान्तृतीयं ब्रह्महृत्याये प्रत्यंगृह्ण्क्ष्मा मलंबद्वासा अभवत्तस्मान्मलंबद्वाससा न सं वेदेत (५)

न सहासींत नास्या अन्नंमद्याद्वह्महृत्यायै ह्येषा वर्णं प्रतिमुच्यास्तेऽथो खल्वांहुर्भ्यञ्जनं वाव स्त्रिया अन्नंमभ्यञ्जनमेव न प्रतिगृह्यं कामंमन्यदिति याम्मलंबद्वाससः सम्भवंन्ति यस्ततो जायंते सोऽभिश्वस्तो यामरंण्ये तस्यै स्तेनो यां परांचीं तस्यै ह्रीतमुख्यंपगुल्भो या स्नाति तस्यां अपसु मारुंको या (६)

अभ्यङ्के तस्यै दुश्चर्मा या प्रंलिखते तस्यै खलतिरंपमारी या-ऽऽङ्के तस्यै काणो या दतो धावंते तस्यै श्यावदन् या नखानि निकृन्तते तस्यैं कुन्खी या कृणत्ति तस्यैं क्लीबो या रश्च र सृजिति तस्यां उद्धन्धंको या पूर्णेन पिबंति तस्यां उन्मादंको या खुर्वेण पिबंति तस्यां खुर्वेण वा पात्रेण प्रजायैं गोपीथायं॥ (७)

यथ्सीम्पानंन्ते वृक्णात्तस्य नाश्यं वदेत् मारुंको याऽखंवेंण वा त्रीणि चा----[१]
त्वष्टां हृतपुंत्रो वीन्द्र सोम्माहंर्त्तस्मिन्निन्द्रं उपह्वमै च्छत्
तं नोपाह्वयत पुत्रम्मे ऽवधीरिति स यंज्ञवेशसं कृत्वा

प्रासहा सोमंमपिबत्तस्य यद्त्यशिष्यत् तत्त्वष्टांहव्नीयुमुप्

प्रावर्तय्थ्स्वाहेन्द्रेशत्रुर्वर्धस्वेति यदवर्तय्त्तद्दृत्रस्यं वृत्रत्वं यदब्रंबीथ्स्वाहेन्द्रेशत्रुर्वर्धस्वेति तस्मांदस्य (८) इन्द्रः शत्रुरभव्थ्स सम्भवंत्रग्नीषोमांव्भि सम्भव्थस इषुमात्रमिषुमात्रं विष्वंङ्कावर्धत् स इमाँ ह्योकानंवृणोद् यदिमाँ ह्योकानवृष्

वृत्रत्वन्तस्मादिन्द्रोऽिबभेथ्स प्रजापितिमुपाधावच्छत्रुंर्मेऽजनीति तस्मे वज्र सिक्का प्रायंच्छदेतेनं जहीति तेनाभ्यांयत तावंब्र्तामुग्नीषोमौ मा (९) प्रहारावमन्तः स्व इति मम वै युव इस्थ इत्यंब्रवीन्मामभ्येतिमिति

तौ भांग्घेयमैच्छेतान्ताभ्यामृतमम्प्रीषोमीयमेकांदशकपालम्पूर्णमासे प्रायंच्छतावंब्रूताम्भि सन्दंष्टौ वै स्वो न शंक्रुव ऐतुमिति स इन्द्रं आत्मनः शीतरूरावंजनयत्तच्छीतरूरयोर्जन्म य एव॰ शीतरूरयोर्जन्म वेदं (१०)

नैन र शीतरूरौ हंतुस्ताभ्यांमेनमुभ्यंनयत्तरमां अञ्चभ्यमां नादुग्नी को निरंक्रामतां प्राणापानौ वा एंनुं तदंजिहतां प्राणो वै दक्षों-

निरंक्रामतां प्राणापानौ वा एंनं तदंजिहतां प्राणो वै दक्षीं-ऽपानः कतुस्तस्मां अञ्चभ्यमानो ब्रूयान्मयि दक्षकृतू इति प्राणापानावेवात्मन्धेत्ते सर्वमायेरेति स देवतां वत्रात्रिरहय वार्त्रघ

प्राणापानावेवात्मन्धंते सर्वमायुंरेति स देवतां वृत्रान्निर्हूय वार्त्रघ्न हिवः पूर्णमांसे निरंवपद्भन्ति वा एनम्पूर्णमांस आ (११) अमावास्याययन्ति तस्माद्वार्त्रघी पूर्णमासे-

ऽनूँच्येते वृधंन्वती अमावास्यायान्तथ्स इस्थाप्य वार्त्रप्त हिवर्वज्रमादाय पुनंरभ्यायत् ते अब्रूतान्द्यावापृथिवी मा प्र हारावयोवे श्रित इति ते अब्रूतां वरं वृणावहै नक्षंत्रविहिता-ऽहमसानीत्यसावंब्रवीचित्रविहिताऽहमितीयन्तस्मान्नक्षंत्रविहिता-ऽसी चित्रविहितयं य एवं द्यावापृथिव्योः (१२)

वरं वेदैनं वरों गच्छति स आभ्यामेव प्रसूत इन्द्रों वृत्रमंहन्ते देवा वृत्र हत्वाऽग्नीषोमांवब्रुवन्ह्व्यं नों वहत्मिति तावंब्रतामपंतेजसौ वै त्यौ वृत्रे वै त्ययोस्तेज इति तैं- ऽब्रुवन्क इदमच्छैतीति गौरित्यंब्रुवन्गौर्वाव सर्वस्य मित्रमिति साऽब्रंवीत् (१३)

वरं वृणै मय्येव स्तोभयेन भुनजाध्वा इति तद्गौराहंर्त्तस्माद्गविं स्तोभयेन भुञ्जत एतद्वा अग्नेस्तेजो यद्धृतमेतथ्सोमंस्य यत्पयो य एवम्ग्नीषोमयोस्तेजो वेदं तेज्स्वयेव भवति ब्रह्मवादिनो वदन्ति किन्देवर्त्यम्पौर्णमासमितिं प्राजापत्यमितिं ब्रूयात्तेनेन्द्रं ज्येष्ठम्पुत्रं निरवांसाययदिति तस्मां इयेष्ठम्पुत्रं धर्नेन निरवंसाययन्ति॥ (१४)

इन्द्रं वृत्रं जंघ्निवाश्सम्मृधोऽभि प्रावेपन्त स एतं वैमृधम्पूणमांसेऽनुनिर्वाप्यंमपश्यत्तं निरंवपत्तेन् वै स मृधो-ऽपांहत् यद्वैमृधः पूर्णमांसेऽनुनिर्वाप्यों भवंति मृधं एव तेन् यजंमानोऽपं हत् इन्द्रों वृत्र हत्वा देवतांभिश्चेन्द्रियेणं च व्याध्यित् स एतमाँग्नेयमष्टाकंपालममावास्यांयामपश्यदैन्द्रं दिधं (१५)

तं निरंवपत्तेन वै स देवता श्चेन्द्रियं चार्वारुन्ध यदा ग्नेया -ऽष्टाकंपालोऽमावास्यांयाम्भवंत्यैन्द्रं दिधं देवतांश्चैव तेनेंन्द्रियं च यजंमानोऽवं रुन्ध इन्द्रंस्य वृत्रं जघ्नुषं इन्द्रियं वीर्यं पृथिवीमनु व्याँच्छ्रत्तदोषंधयो वीरुधोंऽभवुन्थ्स प्रजापंतिमुपांधावद्वृत्रं में जुघ्नुषं इन्द्रियं वीर्यम् (१६)

पृथिवीमनु व्यार्त्तदोषंधयो वी्रुधों ऽभूवन्निति स प्रजा-पंतिः पशूनंब्रवीदेतदंस्मै सं नंयतेति तत्पशव ओषंधीभ्यो-ऽध्यात्मन्थ्समंनयुन्तत्प्रत्यंदुहन् यथ्समनंयुन्तथ्सौन्नाय्यस्यं सान्नाय्यत्वं यत्प्रत्यदुंहुन्तत्प्रतिधुषंः प्रतिधुक्तः समनैषुः प्रत्यधुक्षन्न तु मियं श्रयत् इत्यंब्रवीदेतदंस्मै (१७)

शृतं कुंरुतेत्यंब्रवीत्तदंस्मै शृतमंकुर्वन्निन्द्रियं वावास्मिन्वीर्यं

तदंश्रयन्तच्छृतस्यं शृत्तवः समंनेषुः प्रत्यंधुक्षञ्छृतमंकुन्न तु मां धिनोतीत्यंब्रवीदेतदंस्मै दिधं कुरुतेत्यंब्रवीत्तदंस्मै दध्यंकुर्वन्तदंनमधिनोत्तद्द्धो दंधित्वं ब्रंह्मवादिनो वदन्ति द्धः पूर्वस्यावदेयम् (१८)

दिधे हि पूर्वं क्रियत् इत्यनांदृत्य तच्छृतस्यैव पूर्वस्यावं द्योदिन्द्र्यमेवास्मिन्वीर्यं श्रित्वा दुप्रोपरिष्टाद्धिनोति यथापूर्वमुपैति यत्पूर्ताकैवा पर्णवल्कैर्वात्र्भ्याथ्सौम्यं तद्यत्केते राक्ष्मसं तद्यत्तंण्डुलैर्वे श्वदेवं तद्यदातश्चेनेन मानुषं तद्यद्वप्रा तथ्सेन्द्रं दुप्रा तनिक्ति (१९)

इन्द्रों वृत्र १ हृत्वा पर्गं परावर्तमगच्छुदपाराध्मिति मन्यंमान्स्तं देवताः प्रेषंमैच्छुन्थ्सौऽब्रवीत्प्रजापंतिर्यः प्रंथमोऽनुविन्दति तस्यं प्रथमम्भाग्धेयमिति तम्पितरोऽन्वंविन्दन्तस्मौत्पितृभ्यः पूर्वेद्यः क्रियते सोऽमावास्यां प्रत्यागंच्छुत्तं देवा अभि समंगच्छुन्तामा वै नंः (२०)

सेन्द्रत्वायाँग्निहोत्रोच्छेषणमभ्यातंनक्ति यज्ञस्य सन्तंत्या

अद्य वसुं वस्तीतीन्द्रो हि देवानां वसु तदंमावास्यांया अमावास्यत्वं ब्रंह्मवादिनों वदन्ति किन्देवत्य सान्नाय्यमितिं वैश्वदेवमितिं ब्र्याद्विश्वे हि तद्देवा भांगुधेयंम्भि समगंच्छुन्तेत्यथो खल्वैन्द्रमित्येव ब्रूयादिन्द्रं वाव ते तद्भिष्उयन्तोऽभि

समंगच्छन्तेतिं॥ (२१)

दिधं मे जुन्नुषं इन्द्रियं वीर्यमित्यंब्रवीदेतदंस्मा अवदेयंन्तनिक्त नो द्विचंत्वारिश्शच॥———[3]

ब्रह्मवादिनों वदन्ति स त्वै देशपूर्णमासौ यंजेत य एंनौ सेन्द्रौ यजेतेति वैमृधः पूर्णमांसेऽनुनिर्वाप्यों भवति तेनं पूर्णमांसः सेन्द्रं ऐन्द्रं दध्यंमावास्यांयां तेनांमावास्यां सेन्द्रा य एवं विद्वान्दंशपूर्णमासौ यजंते सेन्द्रांवेवैनौं यजते श्वःश्वोंऽस्मा ईजानाय वसीयो भवति देवा वै यद्यज्ञेऽकुंर्वत् तदसुंरा अकुर्वत् ते देवा एताम् (२२)

इष्टिंमपश्यन्नाग्नावैष्णवमेकांदशकपालु सरंस्वत्ये चुरु सरंस्वते चुरु ताम्पौणमास स् स् स्थाप्यानु निरंवपन्ततों देवा अभवन्यरासुंग् यो भ्रातृंव्यवान्थ्र्याथ्स पौणमास स् स् स्थाप्यौतामिष्टिमनु निर्वपत्पौणमासेनैव वज्रम्भ्रातृंव्याय प्रहृत्यौग्नावैष्णवेन देवताश्च यृज्ञं च भ्रातृंव्यस्य वृङ्के मिथुनान्पशून्थ्र्सारस् यावंदेवास्यास्ति तत् (२३)

सर्वं वृङ्के पौर्णमासीमेव यंजेत भ्रातृंव्यवान्नामांवास्या हित्वा भ्रातृंव्यं ना प्याययित साकं प्रस्थायीयेन यजेत पृशुकांमो यस्मै वा अल्पेनाहरंन्ति नाऽऽत्मना तृप्यंति नान्यस्मै ददाति यस्मै मह्ता तृप्यंत्यात्मना ददांत्यन्यस्मै मह्ता पूर्ण होत्व्यंन्तृप्त एवैन्मिन्द्रंः प्रजयां पृशुभिंस्तर्पयित दारुपात्रेणं जुहोति न हि मृन्मयमाहुंतिमानुश औदुंम्बरम् (२४)

भ्वत्यूर्ग्वा उंदुम्बर् ऊर्क्पृशवं ऊर्जेवास्मा ऊर्जं पृशूनवं रुन्धे नागंतश्रीमंहेन्द्रं यंजेत् त्रयो वै गृतिश्रियः शुश्रुवान्त्रांमृणी रांजन्यंस्तेषांम्महेन्द्रो देवता यो वै स्वां देवतांमित्यजंते प्र स्वाये देवतांये च्यवते न परां प्राप्नोति पापीयान्भवित संवथ्सरमिन्द्रं यजेत संवथ्सर हि व्रतं नाति स्वा (२५)

एवैनं देवतेज्यमाना भूत्यां इन्द्धे वसीयान्भवति संवथ्सरस्यं प्रस्तांद्ग्रये वृतपंतये पुरोडाशंमुष्टाकंपालं निर्वपेथ्संवथ्सरमेवैनं वृत्रं जीघ्नवाश्संमृग्निर्वृतपंतिर्वृतमा लेम्भयति ततोऽधि कामं यजेत॥ (२६)

पृतान्तदौदुंम्बर्ड् स्वा त्रिर्श्चां॥■

[8]

नासोमयाजी सं नंयेदनांगतं वा पृतस्य पयो योऽसोमयाजी यदसोमयाजी संनयेत्परिमोष पृव सोऽनृतं करोत्यथो परैव सिंच्यते सोमयाज्येव सं नंयेत्पयो वै सोमः पर्यः सान्नाय्यम्पर्यसैव पर्य आत्मन्थते वि वा पृतं प्रजयां पृश्भिरधयति वृधयंत्यस्य भ्रातृंव्यं यस्यं हविर्निरुप्तम्पुरस्तांचन्द्रमाः (२७)

अभ्युंदेतिं त्रेधा तंण्डुलान् वि भंजेद्ये मध्यमाः स्युस्तान्ग्रयें दात्रे पुरोडाशंमुष्टाकंपालं कुर्याद्ये स्थविष्ठास्तानिन्द्रांय प्रदात्रे दुधःश्चरं येऽणिष्ठास्तान् विष्णंवे शिपिविष्टायं शृते चुरुम्ग्निरेवास्मैं प्रजां प्रंजनयंति वृद्धामिन्द्रः प्र यंच्छति यज्ञो वै विष्णुंः पृशवः शिपिर्युज्ञ एव पृशुषु प्रतिं तिष्ठति न द्वे (२८)

यजेत यत्पूर्वया सम्प्रति यजेतोत्तंरया छुम्बद्धुंर्याद्यदुत्तंरया सम्प्रति यजेत पूर्वया छुम्बद्धुंर्यान्नेष्टिर्भवंति न यज्ञस्तदनुं हीतमुख्यंपग्ल्भो जांयत एकांमेव यंजेत प्रगुल्भोंऽस्य जायते-ऽनांदृत्य तद्धे एव यंजेत यज्ञमुखमेव पूर्वयालभंते यजंत उत्तंरया देवतां एव पूर्वयावरुन्द्ध इंन्द्रियमुत्तंरया देवलोकमेव (२९)

पूर्वयाभिजयंति मनुष्यलोकमुत्तंरया भूयंसो यज्ञऋतूनुपैँत्येषा वै सुमना नामेष्टिर्यम्द्येजानम्पश्चाचन्द्रमां अभ्युंदेत्यस्मिन्नेवास्मैं लोकेऽर्धुंकं भवति दाक्षायणयुज्ञेनं सुवर्गकांमो यजेत पूर्णमांसे सं नंयेन्मैत्रावरुण्याऽऽमिक्षंयामावास्यांयां यजेत पूर्णमांसे वै देवानार् सुतस्तेषांमृतमंधमासं प्रसुंतस्तेषां मैत्रावरुणी वृशामावास्यांयामनूबन्थ्यां यत् (३०)

पूर्वेद्युर्यजंते वेदिमेव तत्करोति यद्वथ्सानंपाकरोतिं सदोहविर्धाने एव सम्मिनोति यद्यजंते देवैरेव सुत्या । सम्पादयति स एतमंधमास संधमादं देवैः सोमंम्पिबति यन्मैत्रावरुण्यामिक्षयामावास्यायां यजंते येवासौ देवानां वशान्वन्थ्यां सो एवेषेतस्यं साक्षाद्वा एष देवान्भ्यारोहिति य एषां

युज्ञम् (३१)

अभ्यारोहंति यथा खलु वै श्रेयांन्भ्यारूढः कामयंते तथां करोति यद्यंविष्यंति पापीयान्भवति यदि नाव्विष्यंति सद्दश्चावृत्कांम एतेन यज्ञेन यजेत क्षुरपंविर्ह्यंष यज्ञस्ताजकपुण्यों वा भवंति प्र वां मीयते तस्यैतद्वृतं नानृतं वदेन्न मार्समंश्रीयान्न स्त्रियमुपेयान्नास्य पल्पूंलनेन वासः पल्पूलयेयुरेतिद्धे देवाः सर्वं न कुर्वन्ति॥ (३२)

पुष वै देवर्थो यद्दंर्शपूर्णमासौ यो दंर्शपूर्णमासाविष्ठा सोमेन यजंते रथस्पष्ट एवावसाने वरं देवानामवं स्यत्येतानि वा अङ्गापरूरंषि संवध्सरस्य यद्दंरशपूर्णमासौ य एवं विद्वान्दंर्शपूर्णमासौ यज्ञतेऽङ्गापरूरं घ्येव संवध्सरस्य प्रतिं दधात्येते वै संवध्सरस्य चक्षुंषी यद्दंरशपूर्णमासौ य एवं विद्वान्दंर्शपूर्णमासौ यज्ञतेऽङ्गापरूरं घ्येव संवध्सरस्य प्रतिं दधात्येते वै संवध्सरस्य चक्षुंषी यद्दंरशपूर्णमासौ य एवं विद्वान्दंर्शपूर्णमासौ यज्ञते ताभ्यांमेव सुंवर्णं लोकमनुं

पश्यति (३३)

एषा वै देवानां विक्रांन्तिर्यद्दंर्शपूर्णमासौ य एवं विद्वान्दंर्शपूर्णमासौ यजते देवानांमेव विक्रांन्तिमनु विक्रंमत एष वै देवयानः पन्था यद्दंर्शपूर्णमासौ य एवं विद्वान्दंर्शपूर्णमासौ यजते य एव देवयानः पन्थास्तर समारोहत्येतौ वै देवानार हरी यद्दंर्शपूर्णमासौ य एवं विद्वान्दंर्शपूर्णमासौ यजते यावेव

देवाना ५ हरी ताभ्याम (३४)

पुवैभ्यों हृव्यं वंहत्येतद्वै देवानांमास्यं यद्दंरशपूर्णमासौ य पुवं विद्वान्दंरशपूर्णमासौ यजंते साक्षादेव देवानांमास्यें जुहोत्येष वै हंविर्धानी यो दंरशपूर्णमासयाजी सायं प्रांतरग्निहोत्रं जुंहोति यजंते दरशपूर्णमासावहंरहर्हविर्धानिना स्वृतो य पुवं विद्वान्दंरशपूर्णमासौ यजंते हिवर्धान्यंस्मीति सर्वमेवास्यं बर्हिष्यं दत्तं भंवित देवा वा अहं: (३५)

यज्ञियं नाविन्दन्ते दंर्शपूर्णमासावंपुनन्तौ वा एतौ पूतौ मेध्यौ यद्दंर्शपूर्णमासौ य एवं विद्वान्दंर्शपूर्णमासौ यजंते पूतावेवैनौ मेध्यौ यजते नामावास्यांयां च पौर्णमास्यां च स्त्रियमुपेयाद्यदंप्यान्निरिन्द्रियः स्याध्सोमंस्य व राज्ञौऽर्धमासस्य रात्रयः पत्नय आसन्तासाममावास्यां च पौर्णमासीं च नोपैत (३६)

ते एनम्भि समनहोतान्तं यक्ष्मं आर्च्छ्रहाजानं यक्ष्मं आर्दिति तद्राजयक्ष्मस्य जन्म यत्पापीयानभेवत्तत्पापयक्ष्मस्य यज्ञायाभ्यामविन्दत्तज्ञायेन्यस्य य एवमेतेषां यक्ष्माणां जन्म वेद् नैनमेते यक्ष्मां विन्दन्ति स एते एव नमस्यन्नुपाधावृत्ते अब्रूतां वरं वृणावहा आवं देवानां भाग्धे असाव (३७)

आवदिधं देवा इंज्यान्ता इति तस्माँथ्सदृशीनाः । रात्रीणाममावास्यायां च पौर्णमास्यां चं देवा इंज्यन्त एते हि देवानां भाग्धे भांग्धा अस्मै मनुष्यां भवन्ति य एवं वेदं भूतानि क्षुधंमघ्रन्थ्सद्यो मंनुष्यां अर्धमासे देवा मासि पितरंः संवथ्सरे वनस्पतंयस्तस्मादहंरहर्मनुष्यां अर्शनमिच्छन्तेऽर्धमासे देवा इंज्यन्ते मासि पितृभ्यंः क्रियते संवथ्सरे वनस्पतंयः फलं गृह्णन्ति य एवं वेद हन्ति क्षुधम्भ्रातृंव्यम्॥ (३८)

पृष्यति ताभ्यामहरैदसाव फलर्र सम चं॥———[६] देवा वै नर्चि न यज्जंष्यश्रयन्त ते सामन्नेवाश्रयन्त हिं करोति सामैवाक्ररहिं करोति यन्नैव देवा अश्रयन्त तत्तं पृवैनान्त्र युंङ्के हिं

करोति वाच एवैष योगो हिं करोति प्रजा एव तद्यजंमानः सृजते त्रिः प्रथमामन्वाह त्रिरुत्तमां यज्ञस्यैव तद्वर्सम् (३९)

नृह्यत्यप्रेस्नश्साय सन्तंतमन्वांह प्राणानांमन्नाद्यंस्य सन्तंत्या अथो रक्षंसामपंहत्ये राथंन्तरीं प्रथमामन्वांह राथंतरो वा अयं लोक इममेव लोकम्भि जंयित त्रिर्वि गृह्णाति त्रयं इमे लोका इमानेव लोकान्भि जंयित बार्ह्तीमृत्तमामन्वांह बार्ह्तो वा असौ लोकोऽमुमेव लोकम्भि जंयित प्र वंः (४०)

वाजा इत्यनिरुक्तां प्राजापत्यामन्वांह युज्ञो वै प्रजापंतिर्युज्ञमेव प्रजापंतिमा रंभते प्र वो वाजा इत्यन्वाहान्नं वै वाजोऽन्नंमेवावं रुन्धे प्र वो वाजा इत्यान्वाह् तस्मात्प्राचीन् रे रेतों धीयतेऽग्न आ यांहि वीतय इत्याह् तस्मात्प्रतीचींः प्रजा जायन्ते प्र वो वाजाः (४१) इत्यन्वांह् मासा वै वाजां अर्धमासा अभिद्यंवो देवा ह्विष्मंन्तो गौर्घृताचीं युज्ञो देवाञ्जिंगाति यज्ञंमानः सुम्नयुरिदमसीदमसीत्येव युज्ञस्यं प्रियं धामावं रुन्धे यं कामयेत् सर्वमायुरियादिति प्र वो वाजा इति तस्यानूच्याग्र आ यांहि वीतय इति सन्तंतमुत्तंरमर्ध्चमा लंभेत (४२)

प्राणेनैवास्यापानं दांधार् सर्वमायुरिति यो वा अर्िक्ष सामिधेनीनां वेदार्कावेव भ्रातृंव्यं कुरुतेऽर्ध्वौ सं दंधात्येष वा अर्िक्षः सामिधेनीनां य एवं वेदार्कावेव भ्रातृंव्यं कुरुत् ऋषेर्ंषेवा एता निर्मिता यथ्सांमिधेन्यंस्ता यदसंयुक्ताः स्यः प्रजयां पृश्भिर्यजनानस्य वि तिष्ठेरन्नर्ध्वौ सन्दंधाति सं युनक्तयेवैनास्ता अस्मै संयुक्ताः अवरुद्धाः सर्वामाशिषं दुह्ने॥ (४३)

अयंज्ञो वा एष योऽसामाऽग्न आ यांहि वीतय इत्यांह रथन्तरस्यैष वर्णस्तं त्वां समिद्धिरङ्गिर् इत्यांह वामदेव्यस्यैष वर्णो बृहदंग्ने सुवीर्यमित्यांह बृहत एष वर्णो यदेतं तृचमुन्वाहं यज्ञमेव

ब्र्सं वों जायन्ते प्र वो वाजां लभेत दथाति सन्दर्श च॥————[७]

तथ्सामंन्वन्तं करोत्युग्निर्मुष्मिस्रोक आसींदादित्यौंऽस्मिन्ताविमौ लोकावशौन्तौ (४४)

आस्तान्ते देवा अंब्रुवन्नेतेमौ वि पर्यूह्मेत्यम् आ यांहि वीतय इत्यस्मिं होकें ऽग्निमंदधुर्बृहदंग्ने सुवीर्यमित्यमुष्मिं ह्योक आंदित्यन्ततो वा इमौ लोकावंशाम्यतां यदेवमुन्वाहानयौर्लोकयोः शान्त्ये शाम्यंतोऽस्मा इमौ लोकौ य एवं वेद पश्चंदश सामिधेनीरन्वांहु पश्चंदश (४५)

वा अर्धमासस्य रात्रयोऽर्धमास्याः संवथ्सर आप्यते तासां त्रीणि च शतानि षृष्टिश्चाक्षराणि तावंतीः संवथ्सरस्य रात्रयोऽक्षर्श एव संवथ्सरमाप्नोति नृमेधंश्च परुंच्छेपश्च ब्रह्मवाद्यमवदेताम्स्मिन्दारांवार्द्रैऽग्निं जंनयाव यत्रो नौ ब्रह्मीयानिति नृमेधोऽभ्यंवद्थस धूममंजनयृत्परुंच्छेपोऽभ्यंवद्थ्सौ-ऽग्निमंजनयदष इत्यंब्रवीत् (४६)

यथ्समावंद्विद्व कथा त्वमग्निमजीजनो नाहमितिं सामिधेनीनांमेवाहं वर्णं वेदेत्यंब्रवीचद्धृतवंत्पदमंनूच्यते स आंसां वर्णस्तं त्वां समिद्धिरिङ्गर् इत्याह सामिधेनीष्वेव तज्योतिर्जनयित् स्त्रियस्तेन यद्द्यः स्त्रियस्तेन यद्गांयत्रियः स्त्रियस्तेन यथ्सांमिधेन्यो वृषंण्वतीमन्वांह (४७)

तेन पुइस्वंतीस्तेन सेन्द्रास्तेनं मिथुना अग्निर्देवानां दूत आसींदुशनां काव्योऽसुंराणान्तो प्रजापंतिं प्रश्नमैताह स प्रजा-पंतिर्ग्निं दूतं वृंणीमह् इत्यभि पर्यावंतित् ततो देवा अभवन्यरासुंरा यस्यैवं विदुषोऽग्निं दूतं वृंणीमह् इत्यन्वाह् भवंत्यात्मना परास्य भ्रातृंव्यो भवत्यध्वरवंतीमन्वांह् भ्रातृंव्यमेवेतयां (४८) पवयति समिंद्धो अग्न आहुतेत्याह परिधिमेवैतं परि दधात्यस्कन्दाय यदतं ऊर्ध्वमंभ्याद्ध्याद्यथां बहिःपरिधि स्कन्दंति ताद्दगेव तत्रयो वा अग्नयो हव्यवाहंनो देवानां कव्यवाहंनः पितृणा सहरंक्षा असुराणान्त एतर्ह्या शर्सनते मां वरिष्यते माम् (४९)

ध्वरति शोचिष्केशस्तमीमह् इत्याह प्वित्रमेवैतद्यजमानमेवैतयां

इतिं वृणीध्व हं व्यवाहं नृमित्यां ह् य एव देवानां तं वृणीत आर्षेयं वृणीते बन्धोरेव नैत्यथो सन्तंत्यै प्रस्तांदर्वाचों वृणीते तस्मांत्पुरस्तांदर्वाञ्चों मनुष्यांन्यित्रोऽनु प्र पिपते॥ (५०)

अशंन्तावाह् पश्चंदशाव्रवीदन्वित्यां विरय्यते मामेकान्नित्रश्चं॥———[८]
अग्ने महा ४ असीत्याह महान् ह्येष यद्ग्निब्रीह्मणेत्याह ब्राह्मणो

ह्यंष भारतेत्यांहैष हि देवेभ्यों ह्व्यम्भरंति देवेद्ध इत्यांह देवा ह्यंतमैन्धंत मन्विद्ध इत्यांह मनुर्ह्यंतमुत्तरो देवेभ्य ऐन्द्धर्षिष्टुत इत्याहर्षयो ह्यंतमस्तुंवन्विप्रांनुमदित इत्यांह (५१)

विप्रा ह्यंते यच्छुंश्रुवारसंः कविश्वस्त इत्यांह क्वयो ह्यंते यच्छुंश्रुवारसो ब्रह्मंसरशित इत्यांह ब्रह्मंसरशितो ह्यंष घृताहंवन इत्यांह घृताहुतिर्ह्मंस्य प्रियतंमा प्रणीर्यज्ञानामित्यांह प्रणीर्ह्मंष यज्ञानारं र्थीरंध्वराणामित्यांहैष हि देवर्थोऽतूर्तो होतेत्यांह न ह्यंतं कश्चन (५२) तरंति तूर्णिर्हव्यवाडित्यांह् सर्व्डु ह्यंष तर्त्यास्पात्रं

जुहूर्देवानामित्यांह जुहूर्ह्येष देवानांश्चमसो देवपान इत्यांह चमसो ह्येष देवपानोऽरा॰ इंवाग्ने नेमिर्देवा॰ स्त्वं परिभूरसीत्यांह देवान ह्येष परिभूर्यद्भूयादा वंह देवान्देवयते यजमानायेति भ्रातृंव्यमस्मै (५३)

जन्येदा वह देवान् यजंमानायेत्यांह् यजंमानमेवेतेनं वर्धयत्यग्निमंग्र आ वह सोममा वहत्यांह देवता एव तद्यंथापूर्वमुपं ह्वयत् आ चाँग्ने देवान् वहं सुयजां च यज जातवेद् इत्यांहाग्निमेव तथ्स इयंति सौंऽस्य सश्शितो देवेभ्यों हृव्यं वहत्यग्निरहोतां (५४)

इत्यांहाभ्रिर्वे देवाना होता य एव देवाना होता तं वृंणीते स्मो वयमित्यांहात्मानं मेव सत्त्वं गंमयित साधु तं यजमान देवतेत्यांहाशिषं मेवेतामा शांस्ते यद्भ्याद्यों ऽभि श् होतांरमवृंथा इत्यभिनों भयतो यजमानं परि गृह्णीयात् प्रमायुंकः स्याद्यजमानदेवत्यां वै जुहूर्भातृ व्यदेवत्यों पृभृत् (५)

यह्ने इंव ब्रूयाद्भातृंव्यमस्मै जनयेद्भृतवंतीमध्वर्यो सुचमास्यस्वेत्यं यजंमानमेवेतेनं वर्धयति देवायुवमित्यांह देवान् ह्यंषावंति विश्ववारामित्यांह् विश्वङ् ह्यंषावृतीडांमहे देवाः ईडेन्यांन्नमस्यामं नमस्यान् यजांम यज्ञियानित्यांह मनुष्यां वा ईडेन्याः पितरो नमुस्यां देवा युज्ञियां देवतां एव तद्यंथाभागं यंजति॥ (५६)

विप्रांतुमदित् इत्यांह चुनास्मै होतांपुभृद्देवतां एव त्रीणि च [९] त्री स्तृचाननुं ब्रूयाद्राजन्यंस्य त्रयो वा अन्ये राजन्यांत्पुरुषा

ब्राह्मणो वैश्येः शूद्रस्तानेवास्मा अनुंकान्करोति पश्चंद्रशानुं ब्रूयाद्राजन्यंस्य पश्चद्रशो वै राजन्यः स्व पृवैनु स्तोमे प्रतिं ष्ठापयति त्रिष्टुभा परिं दध्यादिन्द्रियं वै त्रिष्टुगिन्द्रियकांमः खलु वै राजन्यों यजते त्रिष्टुभैवास्मां इन्द्रियं परिं गृह्णाति यदिं कामयेत (५७)

ब्रह्मवर्चसम्स्तिती गायित्रया परि दध्याद्वह्मवर्चसं वै गांयत्री ब्रह्मवर्चसम्व भवित समद्शानुं ब्र्याद्वेश्यस्य समद्शो वे वैश्यः स्व पुवेन् इं स्तोम् प्रति ष्ठापयित् जगंत्या परि दध्याञ्जागंता वै प्रावंः पृश्वकांमः खलु वे वैश्यो यजते जगंत्यैवास्मै पृश्वत्यरिं गृह्णात्येकविश्शित्मनुं ब्र्यात्प्रतिष्ठाकांमस्यैकविश्शः स्तोमानां प्रतिष्ठा प्रतिष्ठित्यै (५८)

चतुर्वि शतिमन् ब्रूयाद्वह्मवर्च सकामस्य चतुर्वि शत्यक्षरा गायत्री गायत्री ब्रह्मवर्च सङ्गायत्रियेवास्मै ब्रह्मवर्च समवे रुन्धे त्रि शतमन् ब्रूयादन्ने कामस्य त्रि श्रादं क्षरा विराडन्ने विराङ्किराजैवास्मा अन्नाद्यमवं रुन्धे द्वात्रि शतमन् ब्रूयात्प्रतिष्ठाकां मस्य

द्वात्रिर्शेषदक्षरानुष्टुंगनुष्टुप्छन्दंसां प्रतिष्ठा प्रतिष्ठित्ये षद्गिर्शेशतमनुं ब्रूयात्पशुकांमस्य षद्गिर्श्शदक्षरा बृह्ती बार्ह्ताः पृशवो बृहत्यैवास्मै पृशून् (५९)

अवं रुन्धे चतुंश्चत्वारि शतमनुं ब्रूयादिन्द्रियकां मस्य चतुंश्चत्वारि शदक्षरा त्रिष्टुगिन्द्रियं त्रिष्टुत्रिष्टुभैवास्मां इन्द्रियमवं रुन्धे ऽष्टाचंत्वारि शतमनुं ब्रूयात्पशुकां मस्याष्टाचंत्वारि श्रादक्षरा जगती जागताः पृशवो जगत्यैवास्में पृशूनवं रुन्धे सर्वाणि

छन्दा इस्यनुं ब्रूयाद्वहुयाजिनः सर्वाणि वा एतस्य छन्दा इस्यवंरुन्थानि यो बंहुयाज्यपंरिमितमनुं ब्रूयादपंरिमित्स्यावंरुद्धै॥ (६०)

कामयेत् प्रतिष्ठित्ये प्रमूच्याचित्रारिश्या——[१०]
निवीतम्मनुष्याणां प्राचीनावीतिम्पितृणामुपेवीतं देवानामुपे
व्ययते देवलक्ष्ममेव तत्कुंरुते तिष्ठन्नन्वांह तिष्ठन् ह्याश्रुंततर् वदंति
तिष्ठन्नन्वांह सुवर्गस्यं लोकस्याभिजित्या आसीनो यजत्यस्मिन्नेव
लोके प्रति तिष्ठति यत्क्रोश्चम्नवाहांसुरं तद्यन्मन्द्रम्मानुषं तद्यदंन्तरा
तथ्सदेवमन्तरानूच्यरं सदेवत्वायं विद्वारसो वै (६१)

पुरा होतांरोऽभूवन्तस्माद्विधृंता अध्वानोऽभूंवन्न पन्थांनः समंरुक्षन्नन्तर्वेद्यंन्यः पादो भवंति बहिर्वेद्यंन्योऽथान्वाहाध्वंनां विधृंत्यै पथामसर्शरोहायाथों भूतं चैव भविष्यचावं रुन्द्धे-ऽथो परिमितं चैवापरिमितं चावं रुन्द्धेऽथों ग्राम्या ॥ श्रेव पशूनांरुण्या ॥ श्रवां रुन्द्धेऽथों (६२)

देवलोकं चैव मंनुष्यलोकं चाभि जंयति देवा वै

सामिधेनीर्नूच्यं युज्ञं नान्वंपश्यन्थ्स प्रजापंतिस्तूष्णीमांघारमाघांरयत्त वै देवा युज्ञमन्वंपश्यन् यत्तूष्णीमांघारमांघारयंति युज्ञस्यानुंख्यात्या अथों सामिधेनीरेवाभ्यंनुत्त्वालूंक्षो भवति य एवं वेदाथों तर्पयंत्येवैनास्तृप्यंति प्रजयां पशुभिः (६३)

य पृवं वेद यदेक्याघारयेदेकां प्रीणीयाद्यद्वाभ्यां द्वे प्रीणीयाद्यत्तिसृभिरति तद्रेचयेन्मनसा घारयति मनसा

ह्यनांत्रमाप्यते तिर्यश्चमा घारयत्यछम्बद्धारं वाक्र मनश्चातीयताम्हं देवेभ्यो ह्व्यं वहामीति वागंब्रवीदहं देवेभ्य इति मनस्तौ प्रजापतिं प्रश्नमैता स्माउब्रवीत् (६४)

प्रजापतिर्दूतीरेव त्वं मनसोऽसि यद्धि मनसा ध्यायंति तद्वाचा वदतीति तत्खलु तुभ्यं न वाचा जुहविन्नत्यंब्रवीत् तस्मान्मनसा

वद्तीति तत्खलु तुभ्य न वाचा जुहव्तित्रत्यब्रवीत् तस्मान्मनसा
प्रजापंतये जुह्वति मनं इव हि प्रजापंतिः प्रजापंतेरास्यै
परिधीन्थ्सम्मांष्टिं पुनात्येवैनान्त्रिर्मध्यमं त्रयो वै प्राणाः प्राणानेवाभि
जंयति त्रिर्दक्षिणार्ध्यं त्रयंः (६५)

ड्मे लोका ड्मानेव लोकान्मि जंयित त्रिरुंत्तरार्ध्यं त्रयो वै देवयानाः पन्थान्स्तानेवाभि जंयित त्रिरुपं वाजयित त्रयो वै देवलोका देवलोकानेवाभि जंयित द्वादेश सम्पंद्यन्ते द्वादेश मासाः संवथ्सरः संवथ्सरमेव प्रीणात्यथो संवथ्सरमेवास्मा उपं दधाति

संवथ्सरः संवथ्सरमेव प्रीणात्यथो संवथ्सरमेवास्मा उप दधाति सुवर्गस्यं लोकस्य समण्ट्या आघारमा घारयति तिर इंव (६६) वै सुंवर्गो लोकः सुंवर्गमेवास्में लोकं प्र रोयत्यृजुमा घारयत्यृजुरिव हि प्राणः सन्तंतमा घारयति प्राणानांमन्नाद्यंस्य सन्तंत्या अथो रक्षंसामपंहत्यै यं कामयेत प्रमायुंकः स्यादिति जिह्मं तस्या घारयेत्प्राणमेवास्मां जिह्मं नंयति ताजक्प्र मीयते शिरो वा एतद्यज्ञस्य यदांघार आत्मा ध्रुवा (६७)

आघारमाघार्य ध्रुवा समंनक्त्यात्मन्नेव यज्ञस्य शिरः प्रतिं दधात्यग्निर्देवानां दूत आसी्द्देव्योऽसंराणान्तौ प्रजापंतिं प्रश्नमेता स् प्रजापंतिं प्रश्नमेता स् प्रजापंतिर्ब्राह्मणमंत्रवीदेतिद्व ब्रूहीत्या श्रांवयेतीदं देवाः शृणुतेति वाव तदंत्रवीदिग्निर्देवो होतेति य एव देवानां तमंवृणीत ततो देवाः (६८)

अभवन्यरांसुरा यस्यैवं विदुषः प्रवरं प्रवृणते भवंत्यात्मना परांस्य भ्रातृंव्यो भवति यद्ग्रांह्मणश्चाब्रांह्मणश्च प्रश्ञमेयातां ब्राह्मणायाधि ब्रूयाद्यद्वांह्मणायाध्याहात्मनेऽध्यांह् यद्ग्रांह्मणम्पराहात्मनं परांह् तस्मांद्वाह्मणो न प्रोच्यः॥ (६९)

वा आंर्ण्याः श्चावं रुन्धेऽथौं पृष्मिः सौंऽब्रवीद्दक्षिणाध्यंत्रयं इव ध्रुवा देवाश्चंत्वारि रुणवं॥=[१९]

आयुंष्ट आयुर्दा अंग्र आ प्यांयस्व सं तेऽवं ते हेड उद्ग्तमं प्र णों देव्या नों दिवोऽग्नांविष्णू अग्नांविष्णू इमं में वरुण तत्त्वां याम्युदु त्यं चित्रम्। अपां नपादा ह्यस्थांदुपस्थंं जिह्नानांमूर्ध्वो विद्युतं वसानः। तस्य ज्येष्ठंम्महिमानं वहंन्ती्रहिरंण्यवर्णाः परिं यन्ति यह्वीः। सम् (७०)

अन्या यन्त्युपं यन्त्यन्याः संमानमूर्वं नृद्यः पृणन्ति। तमू शुचि शुचंयो दीदिवा संमानमूर्वं नृद्यः पृणन्ति। तम् शुचि शुचंयो दीदिवा संमापां नपति परि तस्थुरापः। तमस्मेरा युवतयो युवानम्मर्मृज्यमानाः परि यन्त्यापः। स शुकेण् शिक्षंना रेवद्ग्निर्दीदायां निध्मो घृतिनिर्णिगप्स। इन्द्रावरुणयोर्ह सम्माजोरव आ वृणे। ता नौ मृडात ईहशैं। इन्द्रांवरुणा युवमंध्वरायं नः (७१)

विशे जनाय मिह शर्म यच्छतम्। दीर्घप्रयज्युमित यो वनुष्यतिं वयं जयम् पृतनास् दूढ्यः। आ नी मित्रावरुणा प्र बाहवाँ। त्वं नी अग्ने वरुणस्य विद्वां देवस्य हेडोऽवं यासिसीष्ठाः। यजिष्ठी विह्नितमः शोश्चानो विश्वा द्वेषारसम् प्र मुंमुग्ध्यस्मत्। स त्वं नी अग्नेऽवमो भवोती नेदिष्ठो अस्या उषसो व्यृष्टौ। अवं यक्ष्व नो वरुणम् (७२)

रराणो वीहि मृंडीक र सुहवों न एथि। प्रप्रायम्ग्निर्भर्तस्यं शृण्वे वि यथ्सूर्यो न रोचंते बृहद्भाः। अभि यः पूरुं पृंतनासु तस्थौ दीदाय दैव्यो अतिथिः शिवो नंः। प्र ते यिक्षे प्र तं इयि मन्म् भुवो यथा वन्द्यों नो हवेषु। धन्वंन्निव प्रपा असि त्वमंग्न इयक्षवे पूरवे प्रल राजन्न। (७३)

वि पार्जसा वि ज्योतिषा। स त्वमंग्ने प्रतींकेन प्रत्योंष

यातुधान्यः। उरुक्षयेषु दीद्यंत्। तर सुप्रतीकर सुदृश्र् स्वश्रमिवद्वारसो विदुष्टरर सपेम। स यंक्षद्विश्वां वयुनांनि विद्वान्प्र हृव्यम्प्रिर्मृतेषु वोचत्। अर्होमुचे विवेष यन्मा वि नं इन्द्रेन्द्रं क्षत्रमिन्द्रियाणि शतकतोऽनुं ते दायि (७४)

युद्धीः समध्वरायं नो वर्रुण र राजु । अतुश्चत्वारि रशच॥ [१२]
[सुमिधुश्चश्चुंपी प्रजापंतिराज्यं देवस्य स्फाम्ब्रह्मवादिनोऽद्भिरुश्चेस्वयो मर्नुः पृथिव्याः पृशवोऽग्नीधे देवा

वै यज्ञस्यं युक्ष्वोशन्तंस्त्वा द्वादंश]

This PDF was downloaded from http://stotrasamhita.github.io.

GitHub: http://stotrasamhita.github.io | http://github.com/stotrasamhita

Credits: http://stotrasamhita.github.io/about/